

Philip Schwartz (1984-1977)

Philipp Schwartz, 19 Temmuz 1894'te Macaristan'ın Werschetz kentinde doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini bu şehirde tamamladıktan sonra, 1919'da Budapeşte Tıp Fakültesini bitirmiş ve aynı yıl Frankfurt Main Üniversitesi Paralojik Anatomi Enstitüsünde asistanlığa başlamıştır. 1923'te doçent, 1927'de de profesör olarak Almanya'nın en genç akademisyenlerinden birisi olmuştur. P. Schwartz 1932'de Nazi idaresinin baskısı sonucu kendisi gibi birçok Musevi asıllı bilim insanı ile birlikte Almanya'yı terk etmek zorunda kalmıştır. 23 Mart 1933'te Almanya'yı terk edip oğlu Andre ile birlikte Zürih'e eşinin ailesinin yanına sığınmış ve eşi Vera ile henüz bebek olan kızı Susan daha sonra yanlarına gelmiştir.

Almanya'da 1933'te Adolf Hitler iktidarı tamamen ele geçirmiş ve Yahudi karşıtlığı politikası uygulamaya başlamıştır. Bu çerçevede etnik kökenleri veya siyasi görüşleri nedeniyle akademik yaşamdan dışlanan öğretim üyelerinin bir bölümü Almanya'dan kaçarak İsviçre'ye gitmiştir. Burada Prof. Dr. Philipp Schvartz'ın önderliğinde hızla örgütlenerek Zürih'te 1933'un Mart ayında "Notgemeinschaft Deutscher Wissenschaftler im Ausland", (Yurt Dışındaki Alman Bilim Adamları Yardım Cemiyeti)'ni kurmuşlardır. Cemiyet mülteci profesörlere yeni iş imkânı ve hayat sahası bulmak için örgütlenmiştir. A. Malche, bu olağan üstü durumların yol açtığı olanakları iyi gözlemlemiştir. A. Malche, "1933 Üniversite Reformu" için gerekli olan bilim insanlarını, P. Schwartz'ın 1933'te kurduğu "Yurt Dışındaki Alman Bilim Adamları Yardım Cemiyeti" aracılığıyla temin etmek için harekete geçmiştir. P. Schwartz, Albert Malche'den sonra üniversite reformu konusunda kurduğu cemiyet aracılığıyla önemli katkılar sunmuştur. P. Schwartz yeni kurulan İstanbul Üniversitesinde ihtiyaç duyulan boş bölümleri Hitler'in zulmünden Almanya'yı terk etmek zorunda kalan bilim insanlarıyla doldurmak için önemli hizmetler yapmıştır.

P. Schwartz *Kader Birliği* başlığı ile kaleme aldığı hatıralarında bilim göçünü şu ifadelerle kaleme almıştır: "Almanya'dan bilim insanlarının utanç verici bir biçimde olmalarının şimdi yaratıcı bir anlam kazandığını görüyordum. Batı'nın vebasının bulaşmadığı harikulade ülke keşfetmiştim." Türkiye'ye akademisyen göçü 1933 Üniversite Reformu ile gerçekleşmiş ve mülteci bilim insanı F. Neumark ise konu hakkında; "İstanbul Üniversitesi akademisyen göçü ile Avrupa'nın en değerli kürsülerine sahip olan bir eğitim kurumu olarak ikinci Rönesans'ı dünyaya yaşatmıştır" diyerek ilim için verilen değer ortaya konulmuştur. Bu çerçevede P. Schwartz gibi birçok mülteci Alman bilim insanı Türkiye'yi ikinci vatan olarak benimsemiştir. Haymatlos olarak Türkiye'ye kaçabilen Alman bilim insanları hem yaşama imkânı hem de bilimlerini icra edecek iş olanağı bulmuşlardır. P. Schwartz, aynı zamanda İstanbul Üniversitesinin yeniden örgütlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Cerrah Rudolf Nissen ve İktisatçı Fritz Neumark anılarında P. Schwartz'ı, tüm Türkiye projesinin gerçek bir "spiritus rector/yön veren ruh" olarak tanımlamışlardır. P. Schwartz'ın Türk Hükümetine önerdiği kişilerle ilgili şu ifadeleri dile getirmiştir; "Yüzlerce yıllık bir geleneğin seçkin

Philip Schwartz

ürünlerini sunuyordum, ait oldukları dünya, görüldüğü üzere çöktüğü için kendi misyonlarını burada gerçekleştirebileceklerine inanan bilginler ve araştırmacıları bu insanlar.”

P. Schwartz, İstanbul'a 27 Ekim 1933'te yerleşmek üzere gelmiş ve İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Patolojik Enstitüsü Müdürlüğünde görevine başlamıştır. Daha önce de Mayıs 1933 ile 25 Temmuz 1933 tarihleri arasında Türkiye'ye tüm reform çalışmaları sırasında iki defa gitmiştir. Ancak Tıp Fakültesinde kendisine de kürsü başkanlığı teklifi yapınca bu kez ailesiyle birlikte gelmiştir. P. Schwartz, Türkiye'de iken 1942'de kız kardeşi ve üç yeğeni Hitler tarafından Treblinka'da katledilmiştir. Hitler Yahudileri vatandaşlıktan çıkarmaya başlamasıyla Türkiye'de kimliksiz kalan birçok bilim insanı P. Schwartz gibi 28 Nisan 1948'de Türk vatandaşlığına geçmiştir. Geldikten kısa bir süre sonra Türkçe öğrenerek adaptasyon sorununu kısa sürede halletmiştir. Türkiye'de bulunduğu yıllar içerisinde on yedi yurtdışı, on üç yurtiçi dergisi olmak üzere toplam otuz makalesi yayınlanmıştır. Yazmış olduğu sekiz ders kitabı; *Genel Patoloji, İltihap, Ur Bilgisine Giriş, Selim ve Habis Uurlar, Genel Histopatoloji, Özel Histopatoloji, Hemoblastozlar ve Otopsi Tekniği* birden fazla baskı yapmıştır.

Philipp Schwartz 1953'te Amerika'ya gidinceye kadar enstitüye yönetmiş, patoloji alanında önemli gelişmelerin yaşanmasını sağlamış ve çok sayıda Türk gencinin yetişmesinde rol oynamıştır. P. Schwartz'ın yanında; asistan olarak Fikret Tuzcuoğlu, öğrencileri Münevver Yenerman, Bedrettin Baha Pars, İhsan Şükrü Aksel, F. Perihan Çambel, Muammer Yenerman ve Talia Baki Aykan gibi Türk doktorlar yetişmiştir. Bu öğrenciler ileriki yıllarda Türkiye'nin ilk patoloji hocaları ve çeşitli patoloji kürsülerinin kurucuları olmuşlardır.

Ord. Prof. Dr. P. Schwartz ABD'den teklif alınca eşi ve oğluyla birlikte 1953'te Türkiye'den ayrılma kararı almıştır. Gitmeden önce yaptığı hizmetlerden dolayı Tıp Fakültesi Talebe Cemiyetinde adına yemek organize edilmiştir. Philipp Schwartz'ın Türkiye'de 19 yıl görev yaptıktan sonra ülkeden ayrılmadan önce 1952'de Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a *İstanbul Üniversitesi'nin Bugünkü Durumu ve İstikbali* başlıklı üniversitenin durumu ve geleceği hakkında 53 sayfalık bir rapor sunmuştur. P. Schwartz, Türkiye'den ayrıldıktan sonra Pennsylvania Warren State Hospitalda Patolojik Anatomi Araştırma Enstitüsü müdürlüğü görevini üstlenmiştir. P. Schwartz özellikle de ABD'ye eğitim için gelen Türk öğrencilerle ayrıca ilgilenmiş ve Türkiye'den ayrılma bile ülke gerçeklerinden uzak durmamıştır. 1 Aralık 1977'de Amerika'nın Florida eyaletinde vefat etmiştir.

Prof. Dr. Alaattin Akçasu hocası Ord. Prof. Philip Schwartz'ı 1996'da ABD'de ziyaret etmiş ve bu ziyaret hakkında şu bilgileri aktarmıştır: “1966 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne giderek, Tıp Fakültesi'nden hocam olan Prof. Dr. Philip Schwartz'ı ziyaret etmiştim. Hocam o sırada, Warren State Hospital'da çalışıyordu. Amerika ziyaretim sırasında Prof. Schwartz'ın odasına girdiğimde, hayretler içinde kaldım. Çünkü duvarda Atatürk'ün büyük boy bir resmi asılıydı. Masasının üzerinde ise, Türk bayrağının yanı sıra, Dr. Reşit Galip ve Dr. Kerim Erim'in fotoğrafları göze çarpıyordu. Benimle konuşurken, dünyada en çok saygı duyduğu devlet adamının Atatürk olduğunu söyledi. Ayrıca, Dr. Reşit Galip ve Dr. Kerim Erim'den de sitayişle söz etti. Bunların samimi duyguları olduğundan hiç kuşku yoktu.”

Prof. Dr. Philipp Schwartz'ın kızı Susan Frenz-Schwartz babasının anısına Frankfurt'ta 24 Kasım 2014'te Goethe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde dikilen anıtın açılış töreninde şu konuşmayı yapmıştı:

“Türkiye'de geçen çocukluk yıllarımdan ve ailesinden anekdotlar da anlatarak anılarını paylaşmış, birden fazla ülkede yaşamak zorunda kaldıklarından, hiçbir ülkede kök salmadığını, ancak kendisini en rahat, mutlu ve “evinde” hissettiği ülkenin de Türkiye olduğunu, kendisini Türk olarak gördüğünü, bugün farklı olmakla birlikte İstanbul'u çok sevdiğini,

insanlarıyla, sıcaklığıyla, kültürü ve hayatıyla İstanbul'un Zürih ile karşılaştırılmayacak kadar güzel olduğunu, ailesinin ve diğer Yahudi bilim insanlarının sığınmalarına ve çalışmalarına olanak sağladığı için Türkiye'ye ve insanlarına, ayrıca kendilerini davet ettiği için Mustafa Kemal Atatürk'e minnet borçlu olduklarını söylemişti."

Erkan DAĞLI

KAYNAKÇA

Cumhurbaşkanlığı Arşivi

CA, "İstanbul Üniversitesi İçin Önerilen 30 Profesör", Ebis No: 01008951, 1933.

Cumhurbaşkanlığı Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA, Fon: 30.11.1.0, Gömlek: 202, Sıra: 32, 12 Aralık 1948.

BCA, Fon: 30.18.1.2, Kutu: 102, Gömlek: 54, Sıra: 16, 8 Temmuz 1943.

BCA, Fon: 30.18.1.2, Kutu: 116, Gömlek: 33, Sıra: 2, 6 Mayıs 1948.

BCA, Fon: 30.11.1.0, Kutu: 336, Gömlek: 29, Sıra: 10, 31 Temmuz 1968.

Üniversite Özlük Arşivi

İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Personel Dosyası, "Phillip Schwartz Özlük Dosyası"; Arşiv No: 4109-168, 1933.

Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet, "Yeni Ecnebi Profesörler", 7 Ağustos 1933.

Cumhuriyet, 16 Ağustos 1933.

Cumhuriyet, "P. Schwartz Türk Tabiiyetine Geçti", 27 Ocak 1949.

Cumhuriyet, "Prof. Schwartz Ülkemizden Ayrılıyor", 27 Aralık 1952.

Cumhuriyet, "Prof. Schwartz İçin Veda Töreni", 29 Aralık 1952.

Cumhuriyet, "16 yıl Önce ve Bugün", 5 Ağustos 1968.

Telif ve Tetkik Eserler

DAĞLI, Erkan, "Philipp Schwartz'ın Göz Ardı Edilen Üniversite Raporu (1952)", **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Yıl 19, Sayı 39, Güz 2023.

NEURMARK, Firtz, **Boğaziçine Sığınanlar**, Çev. Bahadır Şefik Alp, Kopernik Yay., İstanbul, 2017.

REISMAN, Arnold, **Nazizm'inden Kaçanlar ve Atatürk'ün Vizyonu**, Çev. Gül Çağalı Güven, İşbankası Yayınları, İstanbul, 2011.

SCHWARTZ, Philipp, **Kader Birliği-1933 Sonrası Türkiye'ye Göç Eden Alman Bilim Adamları**, Çev. Nagihan, Alçı, Belge Yayınları, İstanbul, 2003.

SHAW, J. Stanford, **1933-1945 Yahudi Soykırımı ve Türkiye-Türkiyeli ve Avrupalı Yahudilerin Nazi**

Zulmünden Kurtarılmasında Türkiye'nin Rolü, Çev. Fahir Armaođlu, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014.

TÜRK, Fahri, ÇINAR, Servet, "Türkiye ile Almanya Arasındaki Bilimsel İlişkiler: Türk-Alman Üniversiteleri", **Gazi Akademik Bakış**, Cilt 7, Sayı 13, 2013.

WİDMANN, Horst **Atatürk ve Üniversite Reformu**, Çev. Aykut Kazancıgil – Serpil Bozkurt, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2000.

WINKELMANN, Otto, "Schonau's Gründendes Altersablehnen", **Der Pathologe Philipp Schwartz (1894-1977) und die Frankfurter Medizinische Fakultät**, In Hessische Aerzteblatt, Dezember 2005.

YENERMAN, Münevver, "Patoloji Dalında 1933 Üniversite Reformu İle Sağlanan Gelişmeler ve Ord. Prof. Dr. Philip Schwartz'ın Etkileri", **II. Türk-Alman Tıbbi İlişkileri Sempozyumu**, İstanbul, 1981.

YILDIRIM, Nuran, ERTİN, Hakan, ÖZALTAY, Bülent, **Phillipp Schwartz, Reform Sonrası İlk On Yılda Çizgilerle Öğretim Üyelerimiz**, İstanbul, 2014.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/philip-schwartz-1984-1977/?pdf=7603> adresinden erişilmiştir